

BIBLICKÉ PŘÍBĚHY

pro nevěřící děti

Martin Vopěnka

ilustroval Jiří Votruba

Mladá fronta

MLADÁ FRONTA

BIBLICKÉ PŘÍBĚHY pro nevěřící děti

napsal **Martin Vopěnka**
ilustroval **Jiří Votruba**

MLADÁ FRONTA

Text © Martin Vopěnka, 2018
Illustrations © Jiří Votruba, 2018

ISBN 978-80-204-4862-0 (pdf)

Věnuji tuto knihu svému otci Petru Vopěnkovi, který mne od dětství, i přes můj odpor, nutil, abych se všeobecně vzdělával. Bez jeho úsilí bych tuto knihu nenapsal, protože kulturnímu a historickému rozhledu se nelze naučit, lze jej jedině postupně vstřebat.

Věnuji tuto knihu také svým židovským předkům z matčiny strany, neboť jim vděčím za pocit, spíše však vědomí, že jsem k podobným skutkům povolán.

Děkuji Terezii Zuzaně Eisnerové, která mne podpořila v odvážné myšlence, že se mohu i jako laik a nenáboženský člověk chopit této látky. Bez jistoty, že opraví a uvede na pravou míru všechny mé omyly, bych se na tuto cestu nevydal.

ÚVOD — CO BYLO NA POČÁTKU

„Na počátku...“ To jsou slova, kterými Bible začíná.

Co bylo na počátku? Jak vznikl náš vesmír, svět? Jak začal? Vědci dnes vědí, že celý náš vesmír vznikl z jediného nekonečně malého bodu v jediném okamžiku asi před čtrnácti miliardami let. Ale může nás takové vysvětlení uspokojit? Dovedeme si představit, že před tímto okamžikem neexistovalo nic? Vůbec nic? A pak z toho náhle něco vzniklo? Nebyl přece jen potřeba nějaký Bůh, aby ten proces odstartoval? Jenomže: kdyby tomu tak opravdu bylo, kde se vzal ten Bůh? Kdo stvořil jeho? Nemohl přece existovat odevždy. To také nedává smysl.

Podobné otázky — otázky o původu světa a smyslu života — si lidé kladli odedávna. Bible je souhrn velmi starých textů, které sepsal židovský národ, a které se na tyto otázky snaží odpovědět — někdy přímo, jindy skrze příběhy, které se v židovském národě vyprávěly. Mnohdy se týkaly skutečných událostí a mnoho biblických hrdinů opravdu žilo, i když jim možná ty příběhy přisoudily více schopností a dovedností. Ale od toho je přece příběh: musí být zajímavější než běžný život.

Často se v Bibli mluví o Bohu. Odjakživa lidé doufali a věřili, že jejich život přece jen má smysl a že nekončí

smrtí, a útěchu jim přinášela víra v Boha. Také se ovšem Boha báli — někdo více a někdo méně — a snažili se žít raději lépe. Moc jim to ale nešlo, jak uvidíte v dalších kapitolách.

Křesťané i židé jsou přesvědčení, že Bible je tím, co Bůh chtěl, abychom o něm znali. Že těm, kteří ji psali, napověděl, co mají napsat. Většinu Bible mají křesťané a židé společnou. Říká se jí Starý zákon. Křesťané pak k Bibli přidali ještě Nový zákon, který pojednává o životě Ježíše Krista. Křesťané věří, že Ježíš byl boží syn, poslaný Bohem do našeho světa, aby se tu pro nás obětoval a uká-
zal nám správnou cestu.

Nový zákon je nejmladší část Bible. Přesto byl napsán už před dvěma tisíci lety. Z toho vidíme, jak je Bible stará. Různé její části byly napsané v různých dobách různými autory, většinou neznámými. Bible, spolu s filozofií a kulturou starověkého Řecka a Říma, byla a dosud je nedílnou součástí naší evropské, nebo také západní civilizace. A je úplně jedno, jestli jsme věřící nebo nevěřící. Bez znalosti Bible nemůžeme porozumět evropské kultuře, nemůžeme pochopit, čím se lišíme od ostatních kultur. Mnoho lidí se dnes bojí, že evropská civilizace zanikne nebo ztratí svou podobu. Ale víme vůbec, jaká podoba to je? Bez znalosti Bible sotva. A tak než začneme naši civilizaci hájit, měli bychom jí nejprve porozumět. Měli bychom vědět, kdo jsme.

STARÝ ZÁKON

„NA POČÁTKU STVOŘIL BŮH NEBE A ZEMI“

ible začíná stvořením světa. Čím jiným začít? Na počátku Bůh tvořil svět. Nejdříve ze všeho stvořil nebe a zemi, ta však byla pustá a prázdná a vítr vířil nad vodami. To dává smysl. Dnes je vědecky dokázané, že naše Země byla na počátku, před asi čtyřmi miliardami let, velmi horká.

Voda na ní neexistovala v kapalně podobě, jen jako pára. Sopky chrlily žhavou lávu a v zemské atmosféře zuřily neustálé bouře.

Druhý den Bůh oddělil vody od vod, čímž se může rozumět i to, že voda začala existovat i v kapalně podobě — země se už trochu ochladila. Oblohu pak Bůh nazval nebe.

Třetí den Bůh oddělil moře a souš a stvořil celou rostlinnou říši.

Čtvrtý den umístil na oblohu dvě světla: slunce a měsíc. Tady se dávné představy se současným vědeckým poznáním rozcházejí. Lidé tehdy neměli ponětí, že Slunce a Měsíc jsou vesmírná tělesa, Slunce dokonce nesrovnatelně větší než naše Země.

Pátý den Bůh stvořil nižší živé tvory — obyvatele moří i souše a také ptáky.

Teprve šestý den stvořil všechny savce a nakonec i člověka — vrcholné dílo boží. Podle Bible stvořil Bůh člověka — muže i ženu — k svému obrazu, čemuž můžeme rozumět tak, že v sobě cosi božského máme. Přinejmenším to, že o Bohu často uvažujeme. Ano, i podle Bible je člověk nejvyspělejším tvorem na Zemi. Bůh mu Zemi i se všemi živočichy svěřil, aby jí vládl. A jak víte, člověk dnes Zemi opravdu beze zbytku ovládl. Není však zcela jasné, zda je to dobře.

RÁJ, ADAM, EVA, VYHNÁNÍ Z RÁJE

odle jmenovaných řek Eufrat a Tigris se biblický Ráj nacházel někde na území Mezopotámie. Tam opravdu vznikla jedna z nejstarších lidských civilizací používající písmo. V Mezopotámii bylo teplo a díky řekám tam mohlo vzniknout zemědělství.

V Bibli se však Rájem zároveň myslí počáteční období vývoje člověka, kdy jediným lidským obyvatelem Ráje byl muž Adam, který tam žil velmi bezstarostně. Nepotřeboval pěstovat plodiny, protože dostatek obživy mu dávaly ovocné stromy.

Biblický Ráj však má i své tajemné místo: strom poznání dobra a zla. Bůh Adamovi zakázal z tohoto stromu jíst pod pohrůžkou smrtí.

Aby Adamovi nebylo v Ráji smutno, stvořil mu Bůh ženu. Adam a Eva žili v Ráji blaženě a šťastně. Byli nazí a neznali stud — tak jako ostatní živočichové. V Ráji však žil také had. Ten si počkal na Evu a poťouchle ji upozornil na strom poznání, jehož ovoce jí Bůh nechtěl dopřát. Eva

podlehla své vlastní chtivosti, utrhla zakázané ovoce, zakousla se do něj a dala jíst i Adamovi.

Tím skončilo období rajske nevědomosti. Adamovi i Evě se náhle otevřely oči. Poznání nepřináší jen štěstí. Být si vědom dobra a zla, nahlížet nejistou budoucnost a smrt, to je lidský úděl.

Podle čeho Bůh poznal, že Adam s Evou jedli ze stromu poznání? Našel je zahalené listím. Ti dva se náhle styděli — nechtěli už být před sebou nazí. Nebýt zakázaného ovoce, nic takového by je nenapadlo.

Boží hněv byl obrovský. Ne však tak velký, aby splnil svou původní výhrůžku, že je oba usmrtí. Jen je vyhnal z Ráje. Adamovi k tomu řekl: „Buď zlořečena kvůli tobě země! Jen s námahou z ní budeš dobývat obživu.“ A ještě známější jsou jeho slova: „Prach jsi a v prach se obrátíš.“

Samozřejmě si to vyřídil i s Evou: „Rozmnožím útrapy tvého těhotenství, v bolestech budeš rodit syny.“ Bůh také podle Bible stanovil, že muž bude ženě vládnout. Někteří z židů i křesťanů, a tím spíše muslimů, kteří se rovněž hlásí k prvním kapitolám Bible, proto dodnes neuznávají postavení žen ve společnosti jako rovnoprávné. Ve skutečnosti biblické příběhy nelze brát doslovně. Spíše bychom je měli chápat jako básnické nebo povídkové vyprávění o strastiplné cestě lidstva. O lidských snech, touhách, vítězstvích i prohrách.

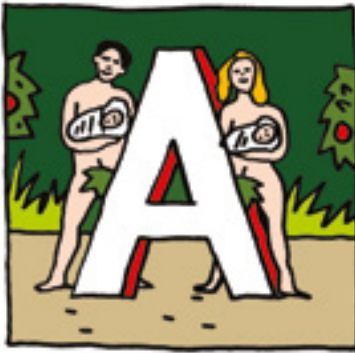
BOŽÍ JMÉNA

idovské náboženství bylo na svou dobu velmi pokrokové. Židé totiž věřili v jediného boha, zatímco jiné národy a kultury uctívaly v té době mnoho bohů. Vzpomeňte jenom, kolik bohů sídlilo ve starověkém Řecku na bájně hoře Olymp. Podobně ve starém Egyptě se stavě-

ly svatyně různým bohům a za boha byl často považován dokonce sám císař. Oproti tomu židovský národ vyznával jediného boha — svého Boha. Židé věřili, že si tento Bůh, který stvořil svět, vyvolil právě jejich národ. Že jsou to oni, které miluje, ale také se na ně často zlobí a je na ně přísný. Je pro ně trochu otcem. Tento jejich Bůh se někdy v Bibli jmenuje Jahve, jindy Hospodin — záleží na překladu. Ano, Bible, se kterou se setkáváme, je přeložena z prastarého jazyka, v našem případě do češtiny. A protože překlad tak starých textů není snadný, mohou se různé překlady lišit. Už v šestnáctém století pořídila tehdejší jednota bratrská (česká evangelická církev) překrásný a slavný překlad, kterému se říká Bible kralická.

POPLETENÁ BIBLE?

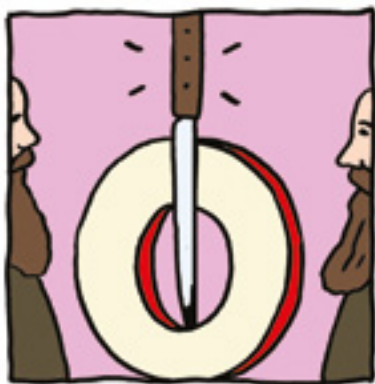

damovi a Evě se narodili dva synové: Kain a Abel. Později se však v Bibli píše, že také Kain se oženil a narodilo se mu dítě. Kde se ale vzala Kainova žena? Prvními a jedinými lidskými obyvateli Země měli být Adam a Eva. Těm se narodili dva synové. O dcerách se nic nepíše. Ostatně, i kdyby se jim dcera narodila, těžko by si ji mohl jejich syn vzít za ženu. To je další důkaz toho, že Bibli nelze brát doslovně.

Na druhou stranu současné vědecké výzkumy dokazují, že celé lidstvo má někde na počátku jen několik málo společných předků. Že jsme všichni potomky jen několika málo žen, které žily před desítkami tisíc let. A tak na biblické představě o jediném Adamovi a jediné Evě přece jen něco je.

KAIN A ABEL

ba bratři se lišili svým povoláním. Zatímco Abel se stal pastevcem, Kain obdělával půdu a pěstoval na ní obilí. Jednoho dne se rozhodli poctít Boha tím, že mu obětují část ze své úrody. Bůh však přijal jen to, co mu obětoval Abel, zatímco Kainovu oběť nepřijal. To je dost zvláštní

a nespravedlivé. Proč to Bůh udělal? Čím se Kain provinil, že Bůh nepřijal jeho oběť?

Kaina tahle nespravedlnost hluboce ranila a začal na svého bratra žárlit. Žárlil na něj tolik, že jej vylákal na pole a tam ho zavraždil. Spáchal strašný zločin: bratrovraždu. Bůh ho za to vyhnal z úrodné půdy. Kaina čekala těžká dřina, hlad a bída. Celý jeho další život byl oním zločinem poznamenán. Proto se také používá rčení „Kainovo znamení“ pro něco, co někoho poznamenává navždy a nejde to změnit.

Přestože na počátku stála nepochopitelná nespravedlnost ze strany samotného Boha, zločin to nemůže

ospravedlnit. Možná zde Bible vypráví o tom, že my lidé, ačkoliv bychom se k sobě měli chovat jako bratři, na sebe často žárlíme a závidíme si. Zdá se nám, že někomu jinému přeje Bůh víc. Anebo že někdo jiný má prostě víc štěstí. A mnohokrát v dějinách jsme se dopustili těch nejstrašnějších zločinů. Příběh Kaina a Abela je tak i náš příběh.

PŘED POTOPOU

dalších staletích se lidé na Zemi úspěšně rozmnožovali a postupně ji zaplňovali. V těchto prvních dobách žili velmi dlouho. Adam podle Bible zemřel ve svých devíti stech třiceti letech. Nejvíce se však dožil jistý Metuzalém: bylo mu devět set šedesát devět let, když zemřel.

Proto se o někom, kdo je hodně starý, říkávalo: „Je starý jako Metuzalém.“

V této části Bible je také jedno velmi zvláštní a záhadné místo. Píše se tam, že se synům božím zalíbily lidské dcery, brali si je za ženy a plodili s nimi děti. Někteří lidé si to vykládají tak, že se syny božími myslí mimozemšťané, kteří kdysi dávno přilétli na naši Zemi a smísili se tu s našimi dávnými předky.

Bůh se pak podle Bible obával, aby lidstvo nezískalo příliš mnoho božských vlastností, a zkrátil lidský věk na stále ještě úctyhodných sto dvacet let. Což je věk, který i dnes mnozí vědci považují za maximální, jakého bychom se v budoucnu díky pokroku v medicíně a vědě mohli běžně dožít.

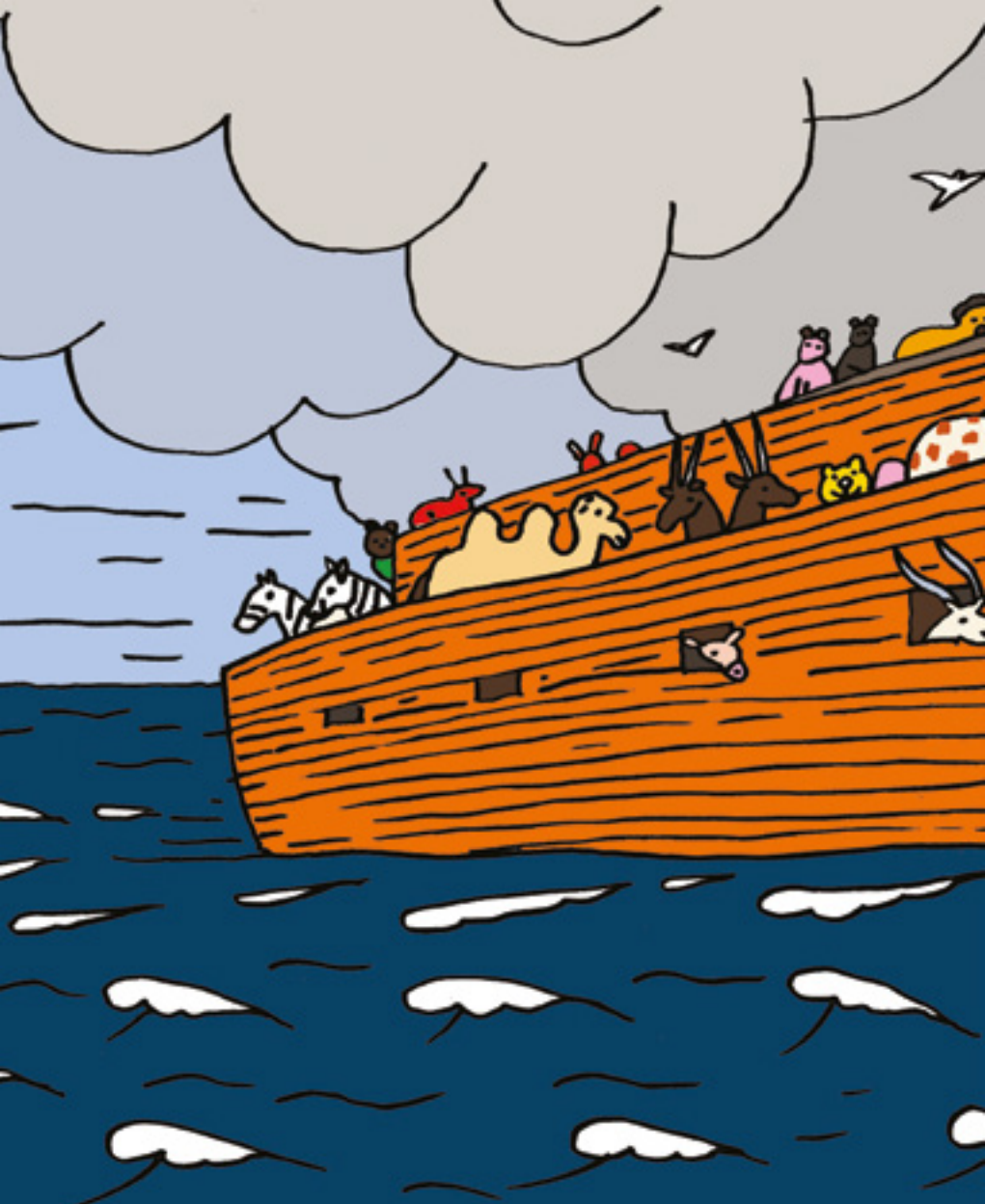
NOE A POTOPA SVĚTA

o čase, když se Země zaplnila lidmi, byl Bůh jejich chováním velmi zklamaný. Viděl samou špatnost, krutost a zlé úmysly. A rozhodl se, že své dílo zničí. Použil k tomu obrovskou potopu, které se v Bibli říká potopa světa. Na Zemi při ní nemělo zůstat žádné místo suché

a všechno živé kromě ryb tak mělo zahynout. Jenom Noe byl slušný člověk, a tak se Bůh rozhodl, že ho zachrání. A s ním všechny jeho potomky, ale také každý zvířecí druh. A tak Bůh Noemovi přikázal postavit velikou loď, které se v Bibli říká archa. Od každého druhu měl Noe do archy vzít jednoho samce a jednu samici.

V dnešní době také uvažujeme, jak zachránit některé živočišné a rostlinné druhy, kterým hrozí vyhubení. Můžeme říct, že myšlenka Noemovy archy byla velmi pokroková. Byla to první úvaha o zachování genetického bohatství naší Země. Vědci se dnes snaží uchovat dokonce i semena běžných rostlin a obilí — to pro případ, že by nějakou pro nás významnou rostlinu postihla nevléčitelná nemoc

a na celém světě by vyhynula. A tak vytvořili moderní laboratoř — Noemovu archu — na ostrovech v Severním ledovém moři. Má tam být uchováno čtyři a půl milionu vzorků rostlinných semen. Jenom rýže je sedmdesát tisíc odrůd.

Tolik zvířat a rostlin se do biblické archy jistě nevešlo. Lidé, kteří psali Bibli, žili vlastně jen v malé části světa zvané Blízký východ — v jihovýchodní Asii a na severu Afriky. Vůbec netušili, kolik druhů zvířat či rostlin se vyskytuje třeba v Amazonii.

Na Zemi se tedy snesl prudký neutuchající déšť a vody přibývalo, až zaplavila úplně vše. Po čtyřicet dní se Noe plavil nekonečnými vodami moře. Žádnou pevninu neviděl. Rád by přesto zjistil, jestli už se přece jen nějaká neukázala. Vypustil tedy havrana. Ten se však brzy vrátil — neměl si kde sednout. Později Noe vypustil holubici. A ta přinesla zelenou větvičku. Voda začala opadávat. Když Noe později vypustil holubici znovu, už se do lodi nevrátila. Noe předpokládal, že si našla nějaké suché místo, kde se uhnízdila. Usoudil tedy, že potopa nadobro ustoupila. Otevřel archu a vypustil z ní vše živé.

Ale stejně to bylo od Boha docela kruté: zahubit všechny lidi i živé tvory až na několik vyvolených. Bohužel se dnes chováme stejně kruté. Kvůli penězům někteří lidé zabíjejí slony a nosorožce, ničí korálové útesy v mořích a vypalují pralesy.

ZNAMENÍ DUHY

o potopě jako by všechno začalo od nuly. Bůh se rozhodl uzavřít s Noem a jeho potomstvem novou smlouvu. Opět lidem světil celou Zemi — tak, jako už při stvoření. Bůh jako by pocítil výčitky za to velké ničení. Slíbil Noemovi, že už žádnou další potopu na svět ne-

přivede, a rozhodl, že k tomu, aby si svůj slib pamatoval, a to i ve chvílích, kdy se na lidstvo bude zlobit, mu bude sloužit duha. Až se na obloze mezi mračny objeví, Bůh si vzpomene na svůj slib, na svou úmluvu s lidmi. Proto je duha znamením lásky a míru.

STAROZÁKONNÍ HRDINOVÉ, OPILÝ NOE

rdinové té části Bible, které se říká Starý zákon, nebyli žádní světci. Byli to lidé s mnoha chybami a slabostmi. Někdy krutí a nespravedliví, jindy slabí a zbabělí. A někdy ovšem také moudří. Byli to lidé z masa a kostí a my jim můžeme docela dobře rozumět.

Tak třeba Noe. Když potopa opadla a on začal hospodařit, vysadil vinici. Napil se vína a opil se. Co, opilý? On se zpil do němoty. V opilosti se ve stanu svlékl do naha a tak ho tam našel jeho nejmladší syn. Pověděl to svým dvěma starším bratrům a ti pak vešli do stanu s pláštěm v ruce, a šli pozadu, aby nahého otce neviděli. Tak ho přikryli.

Čemu můžeme jen těžko rozumět, je, že Noe, když přišel k sobě, se tolik rozhněval na nejmladšího syna, který ho spatřil nahého, že ho proklel a zatratil. Udělal z něj otroka zbývajících dvou synů, kteří k nahému otci přistoupili pozadu. Ale copak za to ten nejmladší syn mohl? Neměl by Noe vyčítat svou opilost spíš sám sobě?

BABYLÓNSKÁ VĚŽ

ejstarší část Bible se jmenuje Geneze, podle jiných překladů Genesis, jinak také První kniha Mojžíšova. Týká se samých počátků lidské civilizace, a zřejmě se do ní dostaly příběhy ze starověké Mezopotámie. Však také Babylónem se myslí dnešní Bagdád, ležící na území Iráku.

Podle Bible, ale i podle archeologických nálezů, se tady lidé naučili vyrábět a vypalovat cihly. Z nich pak mohli stavět větší a důmyslnější stavby než dřív. A tak se jednoho dne rozhodli postavit věž, která bude sahat až do nebe.

Dílo se jim dařilo dobře, protože všichni lidé té doby mluvili stejným jazykem. Rozuměli si. Bůh se toho lekl. Obával se, že pro takto spolupracující lidstvo už nebude nic nemožné. A tak provedl lidstvu schválnost: zmátl jeho jazyky. Čímž se myslí to, že stavitelé oné věže začali náhle mluvit různými jazyky. Přestali si rozumět a stavbu nedokázali dokončit.

Když řekneme, že lidé mluví různými jazyky, dá se to chápat dvojím způsobem. Jednak doslova: na světě se mluví mnoha jazyky a často je to pro nás překážkou v dorozumění. A jednak, někdy si lidé nerozumí, ani když mluví stejným jazykem. Jednoduše si každý mele svou a druhého nevnímá. To je pro lidi bohužel dost typické.

Zároveň se zde znovu ukazuje, že starozákonní Bůh nebyl žádný lidumil. Nedá se o něm říct, že lidi jenom miloval a přál jim to nejlepší. Spíš než milující otec to někdy byl nevyzpytatelný přísný „fotr“, který si dával zatracený pozor, aby mu lidé nepřerostli přes hlavu.

Dá se to ale číst i jinak. Ti, kteří psali tyto prastaré texty, si dobře uvědomovali nedokonalost a pomíjivost všeho, co lidé vytvoří. Lidé se Bohu nikdy nemohli vyrovnat, byť se o to často snažili. Namísto aby s Bohem soupeřili, měli by být pokornější a skromnější. Měli by si své omezené možnosti uvědomovat.

Tahle lidská zpupnost nás provází dodnes. Na jednu stranu často vynalézáme úžasné věci, na druhou stranu se však poznání mnohdy obrací proti nám. Tak jsme vynalezli například také atomovou bombu, otravujeme ovzduší kouřem a plyny a plníme moře i pralesy. Možná by nebylo od věci, kdyby se tu objevil starozákonní Bůh a plácl nás přes prsty.

„PRAOTEC“ ABRAHÁM

židovské historii, a Starý zákon je do značné míry historií židovského národa, hraje Abrahám jednu z nejvýznamnějších rolí. Bůh si ho vybral, aby dal základ novému národu. Určil mu k tomu také zemi, kam má se svými lidmi odejít. A tou zemí byl přibližně dnešní stát

Izrael, dávná vlast židovského národa, kde se však mezitím vystřídalo mnoho národů. Před ustavením státu Izrael se tomuto území říkalo Palestina.

Abrahám tedy vzal svou ženu Sáru, své služebnictvo, svého synovce Lota, jeho ženu a služebnictvo, a vydal se na cestu. Přestože byl v té době už docela starý, zůstával bezdětný.

Něčím nám příběh o Abrahámovi může připomínat legendu o praotci Čechovi. Abrahám však žil o několik tisíc let dříve a také legenda o něm je mnohem starší. Je tedy možné, že se staří Čechové touto legendou inspirovali. Kromě toho měl mít Abrahám úkol od samotného Boha.

A co je nejdůležitější, celý židovský, a dokonce i arabský národ měl být založený z jeho potomstva. V době Abraháмова života totiž žádný takový národ ještě neexistoval. Abrahám i jeho synovec Lot byli bohatí pastevci, jejich stáda byla obrovská.

A nakonec se právě velikost těch stád stala důvodem jejich rozchodu. V místech, kam dorazili, totiž nebylo dost pastvy pro všechny. Izrael, nebo, chcete-li, Palestina, je suchá zem. Pastevci obou mužů se tak mezi sebou začali hádat a nejspíš i bojovat o pastvu. Oba muži se však rozumně dohodli, přičemž Lot dostal úrodnou krajinu v okolí řeky Jordán. Její nevýhodou bylo, že ležela na pomezí jiných, často bojovných království. A tak to měl Lot těžké. Jednou také padl do zajetí a Abrahám se svými muži mu musel přispěchat na pomoc.

Ani Abrahám však neměl na růžích ustláno. Bůh mu prorokoval, že jeho národ bude ze své země opakovaně vyhnán a padne do zajetí jiného národa. Avšak vždy se nakonec vrátí zpět. A tak se to dodnes opravdu děje. Židé, rozptýlení po celém světě, těžce zasažení nacismem, se vrátili do své pradávnej vlasti a roku 1948 tam založili stát Izrael.